

exclamavit ipse Alexander VII, « et Ecclesiae Dei gloriosius hactenus nullum editum est a quoquam nec etiam inchoatum. » Illud in primis notandum est Bollandum in edendis actis sanctorum artem criticam semper adhibuisse.

250. — **Philippus Labbe seu Labbeus S. J.** († 1667), natione Gallus, vir pietate ac devotione erga SS. Eucharistiam et B. Virginem venerandus, suavitatem morum et innocentia vitae amabilis, « infinitae lectionis et eruditio- nis atque acerrimi judicii in veterum scriptis recen- sendis, septemdecim sacerdorum negotiis occu- patus », plura scripsisse manu sua juste dicitur, quam alii legere solent. Varias instituit collec- tiones Conciliorum quas edidit annotationibus criticis et historicis adjectis. Celeberrima est collectio : *Sacrosancta concilia ad regiam edi- tionem exacta*, Parisiis, 1672.

251. — **Sfortia Pallavicino S. J.** († 1667), nobilis Romanus, philosophus ac theologus insignis, primum sub Urbano VIII variis munera- bus egregie functus, deinde doctissimi Joannis de Lugo in theologia tradenda in Collegio Romano successor dignus, postremo ab Alexan- dro VII, « quem in minoribus constitutum sin-

gulari amicitia sibi devinxerat », R. E. Cardi- nalis creatus, italico sermone conscripsit opus praestantissimum *Istoria de Concilio de Trento*, Romae, 1656. Opus scribendi ipsi concreditum fuit defuncto sodali Terentio Alciato, qui jam incepérat res colligere, atque susceptum est jussu Summi Pontificis contra calumnias Petri Pauli Sarpi(Suavis) Ord. Serv. B. M. V., Veneti, viri perfidissimi ac superbi, qui spiritu maligno et stilo duro ac insipido suam *Historia del Concilio Tridentino* ediderat Londini, 1619. Opposuit illi fabricationi mendaci et impiac Pallavicino suum opus aere perennius, magna dignitate, alta eruditione, perspicaci ingenio, summo judicio et insuper stilo gravi ac nitido compositum. Versio latina apparuit Antwer- piae, 1670 ; melior Coloniae, 1717.

252. — **Ferdinandus Ughelli** († 1670), Ord. Cisterc., Florentinus, abbas et bis praepositus generalis sui ordinis, summa diligentia ac pro- funda eruditione conscripsit opus valde pretio- sum : *Italia sacra sive de episcopis Italiae et insularum adjacentium*, Romae, 1662.

253. — **Odericus Raynaldus** († 1671), Trevi- sanus, Congr. Oratorii praepositus generalis,

vir sanctus ac doctus, Baronii Annalium continuator praecipuus, accurate et fideliter, minus autem critice, documentis pretiosis repletos *Annales* deduxit ab a. 1199 ad a. 1565. *Epitomen* hujus continuationis ipse italice edidit Romae, 1667.

254. — **Antonius Godeau** († 1672), natione Gallus, episcopus Grassensis, orator, poeta, historiographus, vir ingenii versatilis et zeli prudentis, fideli diligentia ac stilo sat jucundo composuit historiam Ecclesiae universalis, octo priora saecula complectentem : *Histoire de l'Église*, Parisiis, 1678. Praeterea laudabiliter scripsit *Vitas SS. Pauli, Augustini et Caroli Borromaei*.

255. — **Hugo Cressy** († 1674), Anglus, ex haeresi Romae a. 1646 ad fidem catholicam conversus, Ordinem S. Benedicti ingressus, Carolo II Angliam regnante sacellanus reginac constitutus in sua patria profectui Ecclesiae serviit et verbo et calamo. Laudabili stilo conficit *The Church History of Britanny or England from the beginning of Christianity to the Norman Conquest*, Rothomagi, 1668.

256. — **Gabriel Cossart, S. J.** († 1674), dioe-

cessis Rothomagensis in Gallia, Labbeo in edenda Conciliorum collectione sufficit eamque ad finem perduxit. Praeterea edidit *Parthenae patriarchae Const. decretum synodale*, Parisiis, 1643.

257. — **Ignatius Bompiano, S. J.** († 1675), Anconitanus, praeter *Historiam pontificatus Gregorii XIII*, Romae, 1655, composuit *Historiam christianarum rerum* ab ortu Christi ad nostra tempora, Romae, 1665.

258. — **Henricus de Valois seu Valesius** († 1676), Parisiensis, vir pietati et scientiae totus deditus, diligentia ac patientia admirabilis, in vertendis auctoribus elegans et insignis, veteres historicos graecos edidit maxima cura doctissimisque annotationibus. Prodierunt secundis curis et illustrati celeb. ed. G. Reading, Cantabrigiae, 1720.

259. — **Nicolaus Schatten, S. J.** († 1676), Westphalus, collegit *Annales Paderbornenses*, qui non solum res ecclesiasticas in Westphalia gestas, sed et Saxoniam aliasque regiones attingunt.

260. — **Paulus Aringhi** († 1676), Congr. Ora-

torii, Romanus, dubio successu Bosii et Severiani labores continuavit in opere *Romae subterraneae novissima*, Romae, 1651.

261. — **Franciseus Bosquet** († 1676), Narbonensis, episcopus Lutevensis, dein Montispessulanus, vir eruditus et prudens, pastor bonus in populo, scripsit *Historiam ecclesiae gallicanae* a Christo nato ad Constantium M., Parisiis, 1633.

262. — **Augustinus Oldoini, S. J.** († 1677), Italus, plena eruditione et utilitate conscripsit *Vitas et res gestas Romanorum Pontificum et Cardinalium* a Clemente VIII ad Clementem IX, Romae, 1677.

263. — **Joannes Garnerius, S. J.** († 1681), Parisinus, in litteris humanioribus et divinis egregie excultus, in antiquitatibus ecclesiasticis mire versatus, in edendis patrum operibus diligens ac fidelis, historiam ecclesiasticam ditavit eruditissimis dissertationibus, quas editionibus adjunxit. Celeberrimae sunt septem dissertationes de *rebus pelagianis* operibus *Marii Mercatoris* insertae, Parisiis, 1673.

264. — **Petrus Gautruche, S. J.** († 1681),

Aurelianensis, philosophiae et theologiae professor, vir undequaque doctus, de universalis Ecclesiae historia bene meruit concinnando *Histoire sainte*, Cadomi, 1666.

265. — **Christianus Lupus** († 1681), Ord. Eremit. S. Aug., natione Flander, doctrina ac virtute clarissimus, discendi facilitate et incredibili memoriae tenacitate praeditus erat, atque dicebatur se « instar *lupi* rapacis sacratae doctrinae praedam undique rapuisse et in prodigiosae memoriae ventrem recondidisse ». Duaci theologiam legit et Lovanii lauream doctoralem solemniter obtinuit. In controversiis Lovanii propter Jansenium exortis exstitit sedis apostolicae defensor strenuus. Praecipuum ejus opus pro historia eccl. valde utile propter notas et dissertationes historicas est : *Synodorum generalium et provincialium statuta et canones*, Lovanii, 1665, et Bruxellis, 1673.

266. — **Carolus Lecointe** († 1681), Congr. Orat., Gallus, vir virtutis, eruditionis, sagacitatis et judicii acrioris, conscripsit magna diligentia, arte critica non neglecta, opus magni pretii : *Annales Ecclesiasticos Francorum* ab a. 417 usque ad a. 845, Parisiis, 1665-1683.

267. — **Gabriel Bucelinus** († 1681), Ord. S. Benedicti, natione Germanus, vir immensae eruditionis, historiographus insignis, plures conscripsit libros historiae utiles, quorum duos nominamus : *Germania sacra*, Augustae, 1655; *Nucleus historiae universalis*, Ulmae, 1650.

268. — **Godefridus Henschenius** seu **Henschen**, S. J. († 1681), ex oppido Venray in Geldria, indefessa assiduitate Bollandi socius ac adjutor, scientia ac modestia vere admirabilis, contulit operam suam inestimabilem ad *Acta Sanctorum* mensium Januarii, Februarii, Martii et Aprilis. Praeterea varias edidit diatribas historicas, uti *de episcopatu Tungrensi ac Traiectensi*, Antwerpiae, 1653.

269. — **Joannis Foresi**, S. J. († 1682), Italus, in philosophia et theologia bene excultus, historiam missionum illustravit opere suo *de ortu et progressu fidei orthodoxae in regno Chinensi per missionarios Societatis Jesu ab a. 1581 ad a. 1669*, Ratisbonae, 1672.

270. — **Alexander de Wiltheim**, S. J. († 1684), Luxemburgensis, vir laboriosus et rei historicae peritus, discipulus Papebrochii, a quo discipli-

nam diplomaticam didicit, edidit opus singulariter eruditum : *Diptychon Leodiense*, cum commentariis, Leodii, 1659.

271. — **Joannes Cabassutius** († 1685), Congr. Orat., Gallus, scientiae sacrae peritissimus, vir humilis et omnis otii dōsor, utiliter composuit *Notitiam ecclesiasticam historiarum, conciliorum et canonum*, Lugduni, 1668, cuius epitome prodiit Lovanii, 1776.

272. — **Lucas D'Achery** seu **Dacherius** († 1685), Ord. S. Ben., in Picardia natus, virtute ac scientia excellentissimus, in monasterio Parisiensi S. Germani a Pratis bibliothecarius infatigabilis, plura veterum opera e tenebris eruit et sic studio historiae ecclesiasticae valde favit. Praecipua ejus editio est *Spicilegium veterum aliquot scriptorum, qui in Galliae bibliothecis, maxime Benedictinorum, reperiuntur*, 13 voll., Parisiis, 1655-1677.

273. — **Franciscus Haroldus** († 1685), Ord. Min., natione Hibernus, patria Limericensis, theologiam docuit Pragae, Viennae et Romae in collegio S. Isidori. Edidit utilem *epitomen annalium O. Min. Lucae Waddingi*, Romae, 1662.

274. — **Daniel Bartoli, S. J.** († 1685), Italus, vir zelo apostolico semper flagrans, conscripsit opus stilo nitido et rerum ubertate insigne : *Istoria della Compagnia di Gesù*, Romae.

275. — **Ludovicus Maimbourg** († 1686), aliquando membrum Societatis Jesu, a qua jussu Summi Pontificis fuit dimissus ; postea a rege pingui stipendio dotatus in abbatiam S. Victoris secessit. Libertatum gallicanarum defensor, sedi apostolicae infensus erat. Multa edidit opera historica exaggerationibus reserta ideoque fide dubia, amoeno vero et vivaci stilo conscripta. Famosa ejus opera sunt : *Histoire de l'Arianisme*, Parisiis, 1673; *Histoire de l'hérésie des Iconoclastes*, ib., 1674; *Histoire de la décadence de l'empire*, ib., 1676. Opera ejusdem auctoris a S. Congr. Ind. prohibita sunt : *Histoire du grand schisme d'Occident*, ib., 1678; *Histoire du Luthéranisme*, ib., 1680; *Histoire du Calvinisme*, ib. 1682; *Histoire de la Ligue*, ib., 1685.

276. — **Aloysius Bohuslaus Balbinus, S. J.** († 1688), natione Bohemus, patria Reginohradensis, vir pictate et eruditione venerabilis, in monumentis historicis et bibliothecis Bohe-

miae omnium peritissimus, de patriae suae historia bene meruit operibus uberrimis. Edidit *Miscellanea historica regni Bohemiae*, 10 voll., Pragae, 1787, ex vetustissimis et fide dignis monumentis accuratissime conscripta, quae etiam continent Acta Sanctorum Bohemiae, Moraviae, Silesiae et Lusatiae.

277. — **Carolus du Fresne Dominus du Cange** († 1688), natione Gallus, patria Ambianus, jurisperitus et advocatus Parisiensis, dein quaestor Ambiani, postea totus historiae studiis deditus, vir stupenda eruditionis ac sentiendi loquendique modestiae singularis, operibus suis multum ad illustrandam mediae aetatis historiam contulit. Praecipuum ejus opus est *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis*, 3 voll., Parisiis, 1678, quod, praeter vocabulorum significationem, ritus, mores, leges, consuetudines, laici et ecclesiastici ordinis dignitates et officia medii aevi continet, — “opus infinitae lectionis, admirabilis diligentiae, magnae utilitatis, quod omnes, quotquot unquam in hoc eruditionis genere prodierunt libros, copia et varietate doctrinae longe multumque superat : est enim quasi oceanus omnium glossariorum minorum et particularium » (Hur-

ter). Alia ejus opera historica sunt : *Histoire de l'Empire de Constantinople sous les Empereurs français*, Parisiis, 1657; *Histoire de saint Louis, Roi de France*, ib., 1668; *Historia Byzantina dupli commentario illustrata*, ib., 1680.

278. — **Emmanuel Schelstrate** († 1692), Antwerpiensis, bibliothecae vaticanae custos, vir doctissimus et in antiquitate ecclesiastica versatissimus, edidit opera historiae utilia : *Antiquitas illustrata circa concilia generalia et provincialia*, Antwerpiae, 1678; *Ecclesia Africana sub primate Carthagiensi*, Antwerpiae, 1679.

279. — **Fridericus Steill** († 1693), Ord. Praed., Rhenanus, bibliothecarum et archivium totius Europae scrutator laboriosus, acta sanctorum ex ordine S. Dominici accurate tractavit in opere *Ephemerides Dominicanorum*, Dilingae, 1692.

280. — **Franciseus de Florencia, S. J.** († 1695), Mexicanus, in philosophia et theologia bene excultus, edidit lingua hispanica *Historia de la Provincia de la Compagnia de Jesus de Nueva España*, Mexici, 1694.

281. — **Joseph Perez** († 1697), O. S. Ben., academiae Salmanticensis professor, conscripsit *Dissertationes ecclesiasticas*, Salmanticae, 1688, quae multum ad historiam ecclesiasticam praesertim Hispaniae conferunt.

282. — **Claudius Dablon, S. J.** († 1697), natione Gallus, in Canada diu missionarius, misit in Galliam *Relation de ce qui s'est passé en la Nouvelle France*, Parisiis, 1672, et *La Nouvelle York*, ib., 1697.

283. — **Lud. Sebast. Le Nain de Tillemont** († 1698), Parisiensis, puer decem annorum instituendus sacerdotibus Portus-regii traditus fuit, quorum societati sacerdos factus se adjunxit. Coetu Portus-regii dissipato in paternam villam prope Parisios se recepit ibique inter studia et pietatis exercitia vitam transegit. Vir erat eruditione praestantissimus, modestia amabilis, charitate et generositate conspicuus. Ingenti mole monumentorum per quadraginta annos comportata confecit sex tomis *Histoire des empereurs et autres princes*, Parisiis, 1690-1738. Praecipuum ejus opus, *Mémoires pour servir à l'Histoire ecclésiastique*, 16 voll., Parisiis, 1692-1712, est Historia Ecclesiae per quinque

saecula prima. « His autem voluminibus non continuatam exhibet rerum et eventuum narrationem; sed quae de personis illustribus, de imperatoribus, principibus, Pontificibus Romanis, Episcopis, Doctoribus, quae de Conciliis, de haeresibus, de multiplicibus quaestionibus et eventibus dispersa in antiquis monumentis et scriptoribus invenit, incredibili sedulitate et eruditione congregavit atque adunavit. Singula igitur ipsis antiquorum auctorum verbis tradit, suasque ad illustrationem et explicationem adjicit amplissimas notas. Unde hujusmodi opus omnium forte quae recenti tempore scripta sunt eruditissimum, summae utilitatis est cunctis, qui profundioribus historiae ecclesiasticae studiis incumbunt. Observandum tamen est, in sua critica Tillemontium interdum fuisse nimis severum, nimirumque etiam cum fuisse Jansenistis amicum ». (Jungmann, *Dissertat. in Hist. Eccl.*, I.)

284. — **Antonius Pagi** († 1699), O. Min. Conv., Gallus, in disciplinis humanioribus ac sacris bene excultus, judicio acri et critico mirabilis Baronii Annalibus maximam lucem attulit opere suo : *Critica historico-theologica in universos annales ecclesiasticos em. et rev.*

Caesaris Card. Baronii, Parisiis, 1689. Hoc opus emendat, supplet, illustrat, novis argumentis confirmat annales Baronii.

285. — **Josephus Saenz de Aguirre** († 1699), O. S. Ben. et in civitate Salmanticensi abbas, virtutibus ac scientiae dotibus sui ordinis ornamentum et exemplar suaequa patriae decus et splendor, mira diligentia et eruditione fecit *Collectionem maximam conciliorum omnium Hispaniae et novi orbis*, Romae, 1693 et 1694.

SAECULO XVIII

286. — **Franciscus Verhoeven**, S. J. († 1701), natione Belga, patria Brugensis, vir valde eruditus, ad *Acta SS. Boll.* nonnullas contulit vitas mensis Junii.

287. — **Henricus Norisius** († 1704), Ord. S. Aug. presbyter, patria Veronensis, ex familia Hibernica ortus, a patribus Soc. Jesu egregie institutus, Pisis historiae ecclesiasticae professor eximius, ab Innocente XII primum bibliothecae Vaticanae custos, deinde R. E. Cardinalis constitutus fuit. Vir erat ingenio acutus, consilio perspicax, in antiquitate ecclesiastica